

Kitap İncelemesi / Book Review

Suriye Krizi'nde Lübnan Hizbullahı'nın Rolü

Ömer Kahraman, Ankara: Gece Akademi Yayınları, 1. Baskı, 2019, 238 sayfa

Değerlendiren: Abdulgani Bozkurt*

Suriye'de 2011 senesinde başlayan protesto gösterileri kısa bir süre sonra çatışma, ardından da iç savaş haline dönüştü. Savaşın ilk başlarında taraflar, reform talebinde bulunan halk ve bu taleplerin muhatabı rejim olmak üzere, oldukça netti ve bu tarafların eylem biçimleri öngörülebilir haldeydi. Ancak özellikle 2013 senesinde rejimin ciddi şekilde alan kaybetmesiyle birlikte Suriye İç Savaşı, dış müdahalelere açık duruma geldi. Bu anlamda artık savaşın “iç” olmaktan çıktığı ve üstelik niteliği bakımından da vekâlet savaşlarından ayrışmaya başladığını ifade etmek yerinde olacaktır. Geleneksel vekâlet savaşlarında ülke içindeki taraflar dış güçlerce desteklenirken Suriye Savaşı'nda mezkûr güçler doğrudan sahada varlık gösterir vaziyettedir. Bu bağlamda İran, Rusya, Türkiye gibi devletler ile Hizbullah ve benzeri bazı aktörlerin dışarıdan destek vermek yerine kendi insan ve silah güçleri ile doğrudan sahada inisiyatif aldıkları görülmektedir.

Ömer Kahraman, doktora tezini kitaplaştırdığı *Suriye Krizi'nde Lübnan Hizbullahı'nın Rolü* başlıklı eseriyle, bu savaşta aktif rol alan ve Esed

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, TR, Uluslararası İlişkiler, orcid.org/0000-0002-2049-4760, abdulganibozkurt@gmail.com

rejiminin ayakta kalmasını kolaylaştıran taraflardan biri olan Hizbullah'ın Suriye Savaşı'nda üstlendiği role odaklanmaktadır. Yazar, ele aldığı konuyu üç temel bölümde incelemektedir. Birinci bölümde, toplumsal hareketlerle alakalı bir tartışma yürüten yazar, literatür üzerinden HAMAS ve Hizbullah örneklerinin toplumsal hareket olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinde durmaktadır. "Lübnan'da siyasal değişim ve Hizbullah" başlığıyla ikinci bölüm, ülkedeki siyasal düzen, kurucu aktörler, bu aktörler arasında Şiilerin ülkedeki yeri, Hizbullah'ın doğuşu, gelişimi ve ülkedeki diğer aktörlerle ilişkileri gibi birçok konu hakkında bilgi vermektedir. Liderlik kadrosunun hareket üzerindeki etkisinin mercek altına alındığı bu bölüm ayrıca hareketin İran ile ilişkilerine de açıklık getirme gayretindedir. Eserin son bölümü ise Hizbullah'ın Suriye Savaşı'ndaki rolüne ayrılmıştır. Hareketin sadece rejimle değil, İran başta olmak üzere Rusya, ABD, Suudi Arabistan ve Türkiye ile savaş esnasındaki ilişkileri bölüm içerisinde değinilen diğer konulardandır.

Eser Hizbullah'ın, Suriye Savaşı'nın başlangıcından bugüne kadar geçen sürede üstlendiği rolü ve izlediği siyaseti merak eden okuyucu için önemli bilgiler sunmaktadır. Eserde yer alan bilgilerin İngilizce literatürden ziyadesiyle istifade edilerek sunulması Türkçe literatüre katkı sağlar niteliktedir ve eser, özellikle bu çerçevede, konu ile alakalı araştırma yapmak isteyenlerin istifadesine müsaittir. Ayrıca yazarın eserin bidayetinden nihayetine kullandığı yalın dil, aktarılan bilgilerin anlaşılmasında kolaylaştırıcı bir özelliktir.

Olumlu eleştirilerin ardından eserin birçok veçhesiyle ciddi şekilde tenkite açık olduğunu ifade etmek gerekir. Bunlardan bir kısmı usule diğer bir kısmı ise esasa mütealliktir. Usul açısından, ilk olarak, kitabın isminde geçen ve uluslararası ilişkilerin temel kavramlarından biri olan *kriz* kelimesi tercihi, Suriye'de yaşanan on yıllık sürecin yıkıcı sonuçları göz önüne alındığında tartışmaya açıktır. Bununla birlikte aynı durumun tasviri için arka kapak yazısında ve kitabın sair yerlerinde savaş kelimesinin kullanılması eserde dil birliği olmadığını göstermektedir. İkinci olarak cümlelerde sıklıkla göze çarpan özne-yüklem uyumsuzlukları metnin anlaşılması noktasında kullanılan yalın dilin avantajlarını perdelemektedir. Bunun yanı sıra birçok yerde geçen, "Suriye bu dönemden sonra Lübnan üzerinde *niyet beslemiş* ve bu doğrultuda büyükelçilik açmamıştır" (179) örneğinde de görüleceği üzere, bazı kelime tercihleri verilen bilginin anlaşılmasında zorlaştırıcı yönler taşımaktadır.

Esasa dair en önemli sorun, çalışmanın kavramsal çerçevesiyle alakalıdır. Toplumsal hareketlerin kavramsallaştırıldığı birinci bölümde, literatürdeki kurucu metinlere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Dahası “Toplumsal Hareketler” (24) başlığında yapılan kavramsallaştırma ile “Toplumsal Hareket Kavramı ve Biçimleri” (26) başlığında yapılan kavramsallaştırma birbirine taban tabana zıtlık teşkil etmektedir. Bu tezatlık toplumsal hareketler literatürüyle ilk defa karşılaşan/karşılaşacak okuyucuda kavramsal zeminin anlaşılması noktasında kafa karışıklığına yol açabilir. Diğer taraftan tartışmanın ne tematik ne de kronolojik bir seyirle yürütülmemesi, başka bir ifadeyle tematik ve kronolojik anlatımın iç içe geçmesi konuyu anlamayı ve takibi zorlaştırmaktadır. Bunun yanı sıra ilk bölümdeki genel tartışmanın altında münhasıran yer verilen Ortadoğu’da Toplumsal Hareketler bölümünde tartışma, aniden *siyasal katılım* temeline kaymaktadır (38). Oysaki önceki başlıklardaki toplumsal hareket tartışmalarında bu hareketlerin siyasal alana yönelik tavırları ya da etkilerinden bahsedilmediği söylenmelidir. Yine aynı bölümde, eserin konusu Hizbullah olmasına rağmen HAMAS’ın neden tartışıldığı sorusu cevapsız kalmaktadır. Kavramsal bölümün sonunda, “Ortadoğu’da Bir Toplumsal Hareket Olarak Hizbullah” başlığında yazar, teşkilatın toplumsal hareket veçhelerini nadiren gündeme almakla birlikte sıklıkla hareketin doğuşu, gelişimi ve bir diğer Şii örgüt olan EMEL’den ayrılma süreci (53-54) gibi kavramsal tartışmalardan bağımsız konulara girmektedir. Üstelik bahsi geçen bu konular, kitabın ilerleyen bölümlerinde (79-87) ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

Eserin ikinci bölümü, Lübnan’ın nasıl kurulduğu, anayasal düzeninin tesisi, içinde barındırdığı mezhepler, Hizbullah’ın kuruluşu, genel sekreterleri, İran ile bağı gibi siyasi tarihe konu olacak bir dizi hususu bolca tekrara yer verecek şekilde ele almaktadır. Bu anlamda bölüm, kısa bir Lübnan ve Hizbullah tarihi görünümündedir ve yoğun tarih bilgisi sunan bu bölüm ile ilk bölüm arasında bir kopuktan söz edilebilir.

Kitabın üçüncü ve son bölümünün, başlığı itibariyle doğrudan Hizbullah’ın Suriye Savaşı’ndaki rolüne odaklanması beklenirken, sıklıkla daha önceden verilen ve bu bölümde anlatılmaması öngörülen bilgilere yer verdiğini ifade etmek gerekir. Örneğin, Lübnan’ın siyasi yapısına ve Şiiilerin bu yapı içindeki yerine değinmesi (142-147), beklenen genel tartışmanın akışını bozar niteliktedir. Hizbullah’ın savaştaki rolüne tüm kitap boyunca sadece

kısa bir bölümde (156-178) değinen yazar, kitabın ve bölümün başlığıyla mütenakız şekilde Hizbullah'ın savaş boyunca diğer ülkelerle ilişkilerine de önemli bir yer ayırmaktadır. Üstelik bu ilişkileri ihtiva eden bu bölüm de genel anlatıyı bozacak birçok bilgi sunmaktadır. Örneğin yazarın, “Suriye İç Savaşında Suriye Rejimi ile İlişkiler” başlığında Hizbullah'ın rejim ile ilişkilerini açıklaması beklenirken yazar önce Nusayrılık hakkında bilgi vermekte ve ardından Suriye-Fransa, Suriye-İran ikili ilişkileri gibi konu dışı hususlardan bahsetmektedir.

Eseri meydana getiren üç bölüm üzerinden ifade etmek gerekir ki eserde esasa müteallik en önemli sorun, ilk bölümde yürütülen kavramsal tartışmanın çalışmanın hiçbir yerinde kullanılmıyor oluşudur. Oysaki akademik tezlerden üretilen bu tür çalışmalarda genel beklenti, ilk bölümde yürütülen kavramsal tartışmanın, takip eden bölümlerde vaka üzerinden test edilmesidir. İlk bölümdeki tartışmanın, kendi içerisinde taşıdığı bazı çelişkili durumlar bir yana, Hizbullah'ın savaşta rolü üzerinden test edilmiyor oluşu eserin ilmi değerini sorgulatır niteliktedir. Buna rağmen eser, bu değerlendirmenin giriş kısmında da ifade edildiği üzere, literatüre özgün bir katkı sunmasa da Lübnan ve Hizbullah hakkında bilgi sahibi olmak ve bu konuyla alakalı temel literatüre ulaşmak isteyenler için yardımcı olabilecek düzeydedir.